

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3354/2021. (VII. 28.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Salamon László* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Dienes-Oehm Egon*, *dr. Handó Tünde*, *dr. Márki Zoltán* és *dr. Szívós Mária* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Fővárosi Törvényszék 1.Bpk.1286/2018/6. számú ítélete és a Fővárosi Ítéltábla 2.Beüf.10.156/2019/3. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője (dr. Gellén Tibor ügyvéd) útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz. Indítványában kérte a Fővárosi Törvényszék 1.Bpk.1286/2018/6. számú ítélete és a Fővárosi Ítéltábla 2. Beüf.10.156/2019/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] Az indítványozó az alapügyben összesen öt, végrehajtandó szabadságvesztés büntetést tartalmazó jogerős ítéletének (a továbbiakban: alapítélet) az összbüntetésbe foglalására tett indítványt. Az indítvány alapján a Fővárosi Törvényszék 1.Bpk.1286/2018/6. számú ítéletével összesen kettő alapítéletet foglalt összbüntetésbe:
 - a Szekszárdi Városi Bíróság 31.B.121/2012/29. számú ítéletével kiszabott, és a Szekszárdi Törvényszék mint másodfokú bíróság 8.Bf.40/2013/51. számú határozatával 2014. október 14. napján jogerőre emelkedett egy év börtönbüntetést, elkövetési idő: 2008. szeptember és december hónap, 2009. január hónap;
 - a Fővárosi Törvényszék 2.B.373/2012/96. számú ítéletével kiszabott, és Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság I.Bf.256/2014/10. számú határozatával 2015. április 28. napján jogerőre emelkedett három év börtönbüntetést, elkövetési idő: 2005. április 25., május 25., 2005. június hónap.
- [3] A Fővárosi Törvényszék az összbüntetés tartamát három év négy hónapban határozta meg. A döntés szerint a szabadságvesztés végrehajtási fokozata börtön, továbbá az indítványozó legkorábban a büntetés 2/3 részének kitöltését követően bocsátható feltételes szabadságra.
- [4] A Fővárosi Törvényszék az összbüntetési indítványban szereplő másik három alapítélet összbüntetésbe foglalására irányuló kérelmet elutasította. Ezen ítéletek:
 - a Gyulai Törvényszék 13.B.115/2012/17. számú ítéletével kiszabott, a Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság Bf.III.13/2013/12. számú határozatával 2013. február 26. napján jogerőre emelkedett négy év börtönbüntetést, elkövetési idő: 2009. március 30.;
 - a Pesti Központi Kerületi Bíróság 16.B.X.34.031/2008/10. számú ítéletével kiszabott, a Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság 26.Bf.6713/2009/3. számú határozatával 2009. december 19. napján jogerőre emelkedett, egy év hat hónap börtönbüntetést, elkövetési idő: 2004. november 29. és 2005. január 31. napja közötti időszak;
 - a Pesti Központi Kerületi Bíróság 22.B.29.066/2008/19. számú ítéletével kiszabott, a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 31.Bf.8380/2009/7. számú határozatával 2010. január 14. napján jogerőre emelkedett egy év börtönbüntetést, elkövetési idő: 2006. október hónap, 2006. november 10. napja.
- [5] A Fővárosi Törvényszék a döntésében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) összbüntetési szabályait alkalmazta, mivel az összbüntetési indítvánnyal érintett ítéletek közül két ítélet 2013. július 1-jét követően emelkedett jogerőre. Az ítélet indokolása rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság a 10/2018. (VII. 18.) AB határozatával (a továbbiakban: Abh1.) ugyan megsemmisítette a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. §-át – amely kifejezetten előírta a fent említett feltételek esetén a Btk. alkalmazását –, de mindezzel egyidejűleg az összbüntetési eljárások

vonatkozásában visszautalt a korábbi bírói gyakorlatra. A korábbi bírói gyakorlat pedig egységes volt abban, hogy amennyiben az összbüntetésbe foglalandó alapítételek közül akár csak egy is az összbüntetésbe foglalás szabályait módosító rendelkezés hatálybalépését (jelen esetben 2013. július 1-jét) követően emelkedett jogerőre, akkor az új szabályokat, azaz a Btk. rendelkezéseit kell alkalmazni. Márpedig – szövege a döntés indokolása – a Btk. 93. § (4) bekezdés a) pontja értelmében nem foglalható összbüntetésbe a korábban már összbüntetésbe foglalt büntetés. Tekintettel arra, hogy az összbüntetési indítványban szereplő ítéletek közül három alapítéletben kiszabott büntetést korábban már összbüntetésbe foglaltak, nem volt lehetőség azok ismételt összbüntetésbe foglalására.

- [6] Az ítélet ellen az indítványozó és védője fellebbezést terjesztettek elő, amelyben kifejtették, hogy az Abh1. helyes értelmezése alapján az eljáró bíróságnak lehetővé kellett volna tennie az indítványban szereplő alapítételekben kiszabott valamennyi büntetés összbüntetésbe foglalását, mivel – az Abh1.-ben rögzített érvelés alapján – az elsőfokú bíróságnak a Btk. 2. § (1) és (2) bekezdései alapján meg kellett volna állapítania, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) rendelkezései a kedvezőbbek az indítványozóra nézve, ezért azokat kellett volna alkalmaznia az ügyében. Ezen rendelkezések pedig nem zárták volna ki a már összbüntetésbe foglalt büntetések újabb összbüntetésbe foglalását.
- [7] A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság a 2.Beüf.10.156/2019/3. számú végzésével a törvényszék döntését helybenhagyta. Az indokolás szerint a bírói gyakorlat alakította ki a Btk. időbeli hatályának értelmezését, amely szerint: ha az összbüntetési eljárást érintően az elítélre nézve szigorúbb anyagi jogi rendelkezések lépnek hatályba, akkor ezen hátrányosabb rendelkezések akkor alkalmazhatóak, ha az alapítételek közül legalább az egyik a szigorúbb törvényi rendelkezések hatálybalépése napján vagy azt követően emelkedett jogerőre.
- [8] 2. Az indítványozó ezt követően terjesztette elő alkotmányjogi panaszát, melyben azt állította, hogy a kifogásolt bírói döntések sértik az Alaptörvény a B) cikk (1) bekezdését, a XV. cikk (1) bekezdését, a XXIV. cikk (1) bekezdését, valamint a XXVIII. cikk (1), (4), (5), (6) és (7) bekezdéseit.
- [9] Az alkotmányjogi panaszban kifejtett érvelés lényege szerint az eljáró bíróságok az összbüntetési eljárás során nem vizsgálták, hogy a Btk. 2. §-a alapján számára a régi vagy a Btk. rendelkezései a kedvezőbbek, és ennek eredményeként a rá nézve kedvezőtlenebb és szigorúbb rendelkezések alapján állapították meg az összbüntetést. Az indítványozó az Alkotmánybíróság hivatkozott döntése alapján azt a következtetést vonta le, hogy a konkrét esetben nem az alapügyben hozott döntések jogerőre emelkedési idejének, hanem a bűncselekmények elkövetési idejének volt jelentősége. Minden olyan esetben ugyanis, amikor az alapítételek alapjául szolgáló bűncselekmények között akár egy olyan is van, amelyet 2013. július 1. napja előtt követtek el, a bíróságnak a Btk. 2. §-a szerinti vizsgálatot le kell folytatnia.
- [10] Tekintettel arra, hogy e vizsgálatra az indítványozó esetében nem került sor, mivel a bíróságok az elkövetés ideje helyett a döntéshozatal idejére figyelemmel a Btk. szabályainak az alkalmazása mellett döntöttek, alaptörvény-ellenes bírósági döntések születtek. Az indítványozó kérte ezen bírósági döntések alaptörvény-ellenességének a megállapítását és megsemmisítését.

II.

- [11] Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[...]

(4) Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.

(5) A (4) bekezdés nem zárja ki valamely személy büntetőeljárás alá vonását és elítélését olyan cselekményért, amely elkövetése idején a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint bűncselekmény volt.

(6) A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

III.

- [12] 1. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint elsőként az alkotmányjogi panasz befogadhatósága törvényi feltételeinek fennállását vizsgálta meg.
- [13] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése alapján az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó alkotmányjogi panaszát határidőben nyújtotta be.
- [14] Az Abtv. 52. § (1) bekezdése előírja, hogy az indítványnak határozott kérelmet kell tartalmaznia. A kérelem akkor határozott, ha egyértelműen megjelöli az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *a)–f)* pontjaiban foglaltakat. Az Abtv. 52. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság által lefolytatott vizsgálat az indítványban megjelölt alkotmányossági kérelemre korlátozódik.
- [15] Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az indítvány az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése, a XXIV. cikk (1) bekezdése, a XXVIII. cikk (1), (4), (5), (6) valamint (7) bekezdése vonatkozásában nem teljesíti maradéktalanul az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében a határozott kérelemmel összefüggésben rögzített feltételeket. Az indítványozó ugyanis az Alaptörvény említett rendelkezéseire csak hivatkozott, azokkal összefüggésben azonban alkotmányjogilag értékelhető érvelést nem adott elő. Márpedig az Abtv. 52. § (1b) bekezdésének *b)* pontja alapján az indítványnak az alkotmányjogi panasz esetén meg kell határoznia az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének a lényegét, az *e)* pontja értelmében pedig nem elegendő az Alaptörvény egyes rendelkezéseire hivatkozni, az indítványban meg kell indokolni, hogy az Alaptörvény egyes felhívott rendelkezéseit a megsemmisíteni kért döntés miatt és mennyiben sérti. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint alkotmányjogilag értékelhető indokolás hiányában pedig az indítvány nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *b)* és *e)* pontja szerinti követelményeknek, és ekként nem alkalmas érdemi elbírálásra {lásd például: 3272/2018. (VII. 20.) AB végzés, Indokolás [34]}.
- [16] Megfelel ugyanakkor az indítvány a határozott kérelem Abtv. 52. § (1b) bekezdésében előírt feltételeinek az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése vonatkozásában. Az indítvány az Alkotmánybíróság hatáskörére és az indítványozó jogosultságára vonatkozó hivatkozást tartalmaz, megjelöli az Alaptörvény megsértett rendelkezését, illetve a sérelmezett bírói döntéseket, indokolja azok Alaptörvénybe ütközését és kifejezetten kéri a megsemmisítésüket.
- [17] Az indítványozó által hivatkozott alaptörvényi rendelkezésekkel összefüggésben utal az Alkotmánybíróság arra is, hogy az Alaptörvény hatályba lépése után is fenntartotta korábbi értelmezését, mely szerint a jogbiztonság önmagában nem Alaptörvényben biztosított jog, így a B) cikk (1) bekezdésének a sérelmére alkotmányjogi panaszt csak kivételes esetben – a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás, valamint a felkészülési idő hiánya esetén {3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [14]–[17]; 3322/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [10]; 3323/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3324/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [11]; 3314/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [15]} – lehet alapítani. Mivel a panaszos kifogása a fentiek szerint megjelölt egyik kivételes eset, a visszaható hatály tilalma körébe tartozik, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével összefüggésben helye volt az alaptörvény-ellenesség vizsgálatának.
- [18] Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen az Abtv. 27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint az Abtv. 29–31. § szerinti tartalmi követelményeket. Ezeket a feltételeket vizsgálva az Alkotmánybíróság jelen ügyben az alábbi következtetésekre jutott.

- [19] Az indítvány eleget tesz az Abtv. 27. §-ából fakadó feltételeknek, mivel az indítványozó kérelme alapján indult összbüntetési eljárást lezáró döntés ellen irányul. Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette. A támadott döntéseket érintően továbbá az indítványozó alkotmányjogi panasz előterjesztésére jogosultnak tekinthető, és figyelemmel arra, hogy terheltként a megsemmisíteni kért bírósági határozatokban megállapított szankciónak az elszenvedője, nyilvánvalóan érintett is.
- [20] Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának az is feltétele, hogy az indítvány a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában is megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {erről lásd: 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}. A feltételek meglétének a vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [21] A konkrét esetben az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az indítványozó által a visszaható hatály tilalmának sérelmével összefüggésben előadott aggályok felvetik a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét. Ezért az indítvány befogadása mellett döntött.
- [22] 2. Az Ügyrend 31. § (6) bekezdése lehetővé teszi, hogy az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet terjesszen a testület elé. Jelen ügyben az Alkotmánybíróság a hivatkozott rendelkezés alkalmazásával járt el, és az indítvány befogadásáról, valamint a panasz érdemi elbírálásáról egyszerre döntött.

IV.

- [23] Az indítvány az alábbiak szerint megalapozott.
- [24] 1. Az indítványozó kifogásait érintően az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy „[a] bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz (Abtv. 27. §) az Alaptörvény 28. cikkének érvényesülését szolgáló jogintézmény” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Alaptörvény 28. cikke megköveteli, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. „A 28. cikk szerint a jogszabály Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése a bíró számára nem csak jog, hanem kifejezett kötelesség: amennyiben a bíró a jogszabály szövegét az értelmezés segítségével az Alaptörvénnyel összhangban tudja alkalmazni, annyiban ennek megfelelően köteles eljárni.” {28/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]}
- [25] Az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezésnek az Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes.” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]} Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasznak az Alkotmánybíróság tehát akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme.
- [26] Jelen – az Abtv. 27. §-ára alapított – alkotmányjogi panaszeljáráásban az Alkotmánybíróság azt vizsgálhatta, hogy a konkrét bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás következtében megvalósult-e az indítványozót érintően az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a megsértése.
- [27] 2. A kifogásolt bírósági határozatok Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata keretében az Alkotmánybíróság mindenekelőtt áttekintette az összbüntetés jogintézményét érintően a korábbi határozataiban tett és jelen alkotmánybírósági eljárásban is irányadó megállapításait.
- [28] 2.1. Az Abh1.-ben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy Btkátm. 3. §-a alaptörvény-ellenes, ezért azt – *ex nunc* hatállyal – megsemmisítette. A megsemmisített rendelkezés előírta, hogy „[h]a az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a Btk. 93–96. §-át kell alkalmazni”.

- [29] Az Alkotmánybíróság az Abh1.-ben részletes indokolását adta annak, miért és miként jutott arra a megállapításra, hogy a Btkátm. 3. §-a kívül esik a korlátozott és kivételes esetek azon körén, amelyen belül a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata és a jogállamiság alkotmányos garanciarendszere alapján általában megengedett. Ennek lényege szerint a jogbiztonság alkotmányos követelményéből fakadó elvek, így különösen a kiszámíthatóság és az előre láthatóság elvei azt kívánják meg, hogy az új vagy módosított jogszabályi rendelkezések alkalmazása – lehetőség szerint – a jövőre nézve legyen kötelező, és a szabály a keletkezését megelőzően létrejött tényeket és jogviszonyokat, valamint azok jogkövetkezményeit az érintetteknek nézve hátrányosan ne szabályozhassa. Garanciát nyújtanak továbbá arra, hogy ezen főszabálytól csak indokolt esetben, módon és mértékben lehessen eltérni, tehát a visszaható hatályú szabályokat csak meghatározott keretek között engedik érvényesülni.
- [30] Az összbüntetés módosított szabályainak a bevezetését a jogalkotó nem bízta a jogalkalmazásra, hanem arról a Btkátm. 3. §-ával rendelkezett. Az Alkotmánybíróság vizsgálatában a Btkátm. 3. §-át érintően ugyanakkor nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítélteknek nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabály, hanem azt is, hogy a rendelkezés alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Ezek összhatásaként pedig a Btkátm. 3. § a visszaható hatály tilalmával ellentétes szabályt rögzített, így helye volt az alaptörvény-ellenessége megállapításának (Abh1., Indokolás [63]–[67]).
- [31] 2.2. A 3360/2018. (XI. 28.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh2.) az Alkotmánybíróság az Abh1. rendelkező részében és indokolásában tett megállapításokat konkrét alkotmányjogi panasz eljárásban alkalmazta és tekintette irányadónak.
- [32] A határozat kiemelte: „Ahogyan arra az Alkotmánybíróság az Abh. [értsd: Abh1.] indokolásának V. részében utalt, a Btkátm. 3. §-ának *ex nunc* hatályú megsemmisítése következtében a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) 839. § (3) bekezdése alapján valamennyi olyan elítélt számára megnyílik a lehetőség az összbüntetésbe foglalással összefüggő indítvány (ismételt) előterjesztésére, akiknél a bíróság a megsemmisített rendelkezést alkalmazva korábban elutasította az összbüntetésbe foglalásra tett indítványt, illetőleg összbüntetést – ugyancsak a Btkátm. 3. §-ára figyelemmel – hivatalból nem állapított meg (Indokolás [77].” (Abh2., Indokolás [25])
- [33] Az Abh2.-ben megerősítette továbbá az Alkotmánybíróság, hogy „[a] Btkátm. 3. §-a szerinti alkalmazási szabály megsemmisítését követően az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)–(2) bekezdései alapján eljárva hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazzanak-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltek nézve, és ezért az egyes esetekben melyik büntető törvény alkalmazandó” (Abh1., Indokolás [79], Abh2., Indokolás [26]).
- [34] Ezen döntéshozatal az Alkotmánybíróság álláspontja szerint komplex értékelést követel meg, amelyre vonatkozóan az Abh2. indokolásának [30] bekezdése ad iránymutatást.
- [35] Konklúzióként foglalta össze végül a határozat, hogy az Abh1.-et „követően ezért a bíróságok valamennyi olyan összbüntetésbe foglalás során kötelesek lefolytatni a Btk. 2. §-a szerinti vizsgálatot, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek között van olyan, amely alapjául szolgáló cselekmény elkövetési ideje a régi Btk. hatálya idejére esik, feltéve hogy az összbüntetésbe foglalás egyéb törvényi feltételei az adott esetben fennállnak. Az új Btk. összbüntetési szabályai pedig a Btk. 2. §-a értelmében csak olyan esetben alkalmazhatók mérlegelés nélkül, ha az összbüntetésbe foglalással érintett valamennyi ítélet alapjául szolgáló cselekmény elkövetésére a Btk. hatályba lépését követően került sor.” (Abh2., Indokolás [32])
- [36] 2.3. A szintén összbüntetéssel kapcsolatos kérdéseket vizsgáló, és az Abh1. indokolásán alapuló 3168/2019. (VII. 10.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh3.) az Alkotmánybíróság utalt rá, hogy az összbüntetés jogi természetét az Abh1.-ben részletesen elemezte (Indokolás [22]–[37]). A döntés értelmezése szerint az összbüntetés sajátos jogintézmény, valójában olyan büntetés-kiszabás, amely felülírja a jogerős ítéletek jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseit, és megállapítja a letöltendő szabadságvesztés mértékét anélkül, hogy a terhelt bűnösségéről maga döntést tartalmazna (Abh3., Indokolás [23]). Az összbüntetési szabályok alkalmazását a Btkátm. 3. §-a szabályozta (Abh3., Indokolás [26]), méghozzá olyan módon, hogy a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekhez – vagyis a hatályba lépését megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekhez – fűzött új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt. Meghatározta ugyanis az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetések esetén az összbüntetés tartamának a megállapítására

irányadó szabályt. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint ezért a Btkátm. 3. § tartalmilag visszaható hatályúnak minősült (Abh1., Indokolás [56]–[57]). A régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályait összevetve továbbá az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a támadott rendelkezés az érintett jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő tartalmú (Abh1., Indokolás [59]–[60]; Abh3., Indokolás [28]).

- [37] 2.4. A fenti előzményeket követően, az 1/2020. (I. 2.) AB határozat (a továbbiakban: Abh4.) alapjául szolgált alkotmánybírói eljárásban végezte el a testület a 2/2019. Büntető jogegységi határozatot (a továbbiakban: BJE) Alaptörvénnyel való összhangjának a vizsgálatát. Annak eredményeként pedig arra a következtetésre jutott, hogy a BJE sérti mind az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből, mind pedig az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményeket.
- [38] Az Abh4. értelmében a BJE rendelkező része azért nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, mert az abban foglalt értelmezés nem felel meg a visszaható hatály tilalmából fakadóan az Abh1.-ben és az Abh3.-ban az összbüntetési szabályok kapcsán kifejtett követelményeknek.
- [39] „Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban [értsd: Abh1.] a Btkátm. 3. §-át érintően nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltekre nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabályt tartalmazott, hanem egyúttal azt is, hogy alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Az Abh.-ban (értsd: Abh1.) az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aira vonatkozóan nem vont le közvetlen következtetést. Am annak eredményeként, hogy a Btkátm. 3. §-a csupán alkalmazási szabály volt, amely a Btk. 93–96. §-ok alkalmazásáról rendelkezett, az Alkotmánybíróság a visszaható hatály tilalmának a megsértését a Btk. 93–96. §-ok tartalmi vizsgálata alapján állapította meg. Ennek következtében a Btkátm. megsemmisített 3. §-át érintően levont következtetéseket az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aiban rögzített összbüntetési szabályokra is irányadónak tekintette.” (Abh4., Indokolás [52])
- [40] Rögzítette továbbá az Alkotmánybíróság, hogy „[ö]sszbüntetésbe foglalni csak jogerős ítéleteket lehet. Az ítéletek jogerőre emelkedése ténykérdés. Az összbüntetésbe foglalás lehetősége ugyan valóban az időrendben második jogerős ítélettel nyílik meg, ez azonban nem jelenti azt, hogy az időrendben első ítélet büntetőjogi jogkövetkezményt meghatározó rendelkezését az összbüntetés ne foglalná magába, ne írná felül. Az összbüntetés így ugyanolyan hatást gyakorol az időrendben elsőként jogerős ítéletre, mint az összbüntetéssel érintett több jogerős ítéletre. Ebből következően a visszaható hatály tilalmának a tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet meghatározó.” (Abh4., Indokolás [55])
- [41] Mivel a BJE rendelkező része ezen szempontokkal ellentétes iránymutatást tartalmazott a jogalkalmazás számára, az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a BJE sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését.
- [42] Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésével kapcsolatos alkotmányossági vizsgálat keretében rögzítette a határozat az alábbiakat is.
- [43] „Az összbüntetés szabályait a jogalkotó hagyományosan a büntető törvénykönyv általános részében helyezi el. Ennek megfelelően az összbüntetést a Btk. hatályosan is a 93–96. §-okban, a büntetés kiszabására irányadó rendelkezéseket összefoglaló IX. Fejezetben szabályozza.
A Btk. szabályainak az időbeli hatályát maga a törvény határozza meg. A Btk. 2. § (1) bekezdése értelmében a bűncselekményt – a törvényben foglalt kivételekkel – az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.
A törvényhez fűzött jogalkotói indokolás értelmében a Btk. felhívott rendelkezése – a hatályos joggal egyezően – általános szabályként azt írja elő, hogy a bűncselekményt az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. A *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elvekből következik, hogy az új bűncselekményt megállapító, illetve az elbírálást szigorító büntetőtörvénynek nem lehet visszaható ereje. A törvény a visszaható hatály tilalma alól két kivételt határoz meg: a később hatályba lépett enyhébb szabályozást, illetve – bizonyos esetekben – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények körét.
Sem a jogszabály szövegéből, sem az ahhoz fűzött jogalkotói indokolásból nem vezethető le kivételszabály a bűncselekmény elbírálása körében irányadó anyagi jogi szabályok körét érintően.” (Abh4., Indokolás [59]–[62])
- [44] Az Alkotmánybíróság szerint továbbá „egyértelmű, hogy az összbüntetés anyagi jogi szabály, és az összbüntetés megállapítása az ítélező bíró feladata, függetlenül attól, hogy arra az alapeljárásban vagy utóbb, különleges eljárásban kerül sor. Anyagi jogi szabály alkalmazásakor pedig az ítélező bírónak a Btk. 2. §-a alapján kell eljárni. Azt, hogy a Btk. 2. §-át mikor nem kell alkalmazni, maga a törvény egyértelműen és taxatívén rögzíti.

- A kivételszabályokat ugyanis a jogalkotó a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdéseiben pontosan meghatározta. Minden olyan esetben, amelyre nem irányadóak ezek a kivételszabályok, a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály az irányadó és az alkalmazandó a jogalkotó szándéka szerint. [...] A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítással lényegében egy új kivételszabályt, vagyis jogot alkotott, amellyel a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály alkalmazását az összbüntetéssel összefüggő egyes esetekben kizárta.” (Abh4., Indokolás [64]–[65])
- [45] Ezért az Alkotmánybíróság az Abh4.-ben megállapította, hogy a BJE meghozatalakor a Kúria túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit, és elvonta a törvényhozói hatalmi ág jogkörét, ami az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének a sérelmét eredményezte.
- [46] 3. Az indítványozó beadványában azt sérelmezte, hogy a bíróságok az összbüntetését a Btk. szabályai alapján állapították meg, amely szabályok még nem voltak hatályosak akkor, amikor a felelősségre vonás alapjául szolgáló cselekményeket elkövette. Az indítványozó ezen felül kifogásolta azt is, hogy az eljáró bíróságok nem vették figyelembe a Btkátm. 3. § megsemmisítését kimondó Abh1.-ben kifejtett követelményeket.
- [47] Az indítványban kifogásolt bírósági határozatok alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság mindegyik tekintettel az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság részét képező jogbiztonságból fakadó visszaható hatály tilalma alapján vizsgálta meg. Annak során különösen irányadónak tekintette az Abh1., az Abh2., az Abh3. és az Abh4. megállapításait.
- [48] 3.1. A jogállamiság klauzulából kiolvasható jogbiztonság követelménye az Alkotmánybíróság következetes fel fogása szerint azt jelenti, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek és a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak {9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65–66; újabb gyakorlatból: 38/2012. AB határozat, Indokolás [84] és 3106/2013. (V. 17.) AB határozat, Indokolás [8]}. A jogbiztonság teremti meg a lehetőséget a jogalanyoknak arra, hogy magatartásukat ténylegesen a jog előírásaihoz tudják igazítani {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [58]}. „A jogi normák előreláthatóságának és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és kivételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg jogkövetkezményeket: nem rögzíthet kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.” {Abh1., Indokolás [50]; legutóbb megerősítette: 33/2019. (XI. 27.) AB határozat, Indokolás [39]}
- [49] Ezen követelmény érvényesülése az indítványozó esetében az alábbiakra tekintettel volt vizsgálható. Az indítványozó öt összbüntetésbe foglalni kért alapítélete közül három 2013. július 1-jét megelőzően, míg kettő az adott időpontot követően emelkedett jogerőre. Az elítélt továbbá az alapítélettel elbírált cselekményeket a Btk. hatályba lépése, azaz 2013. július 1-je előtt követte el.
- [50] A Fővárosi Törvényszék indítvánnyal támadott, 2018. december 20-án kelt elsőfokú bírósági végzése az indítványozó esetében az összbüntetésbe foglalásra a Btk. szigorúbb szabályait alkalmazta annak ellenére, hogy a Btk. kötelező alkalmazását előíró jogszabályi rendelkezést, a Btkátm. 3. §-át az Alkotmánybíróság 2018. július 19. napjával megsemmisítette.
- [51] Az elsőfokú végzés indokolása szerint a bíróság az alkalmazandó büntető törvénykönyv megválasztása során figyelemmel volt arra, hogy a Btkátm. 3. §-át az Alkotmánybíróság az Abh1. rendelkező részében megsemmisítette, továbbá arra is, hogy az összbüntetési eljárás során mind a régi Btk., mind a Btk. alkalmazása szóba jöhet. Megállapította ugyanakkor az elsőfokú bíróság, hogy Btkátm. 3. §-a megsemmisítésével egyidejűleg az Abh1. az összbüntetési eljárások vonatkozásában visszautalt a korábbi bírói gyakorlatra. A korábbi bírói gyakorlat pedig egységes volt abban, hogy amennyiben az összbüntetésbe foglalandó alapítéletek közül akár csak egy is az összbüntetésbe foglalás szabályait módosító rendelkezés hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, akkor az új szabályokat kellett alkalmazni. Az elsőfokú bíróság ezen bírói gyakorlat alapján eljárva jutott arra a következtetésre, hogy mivel az indítványozó összbüntetési indítványával érintett ítéletek közül kettő 2013. július 1-jét követően emelkedett jogerőre, esetében az összbüntetésbe foglalásra a Btk. alkalmazandó. A Btk. 93. § (4) bekezdés a) pontja értelmében nem foglalható összbüntetésbe a korábban már összbüntetésbe foglalt büntetés. Erre figyelemmel az indítványozó kérelme sem volt teljesíthető.
- [52] A Fővárosi Ítéletábrla mint másodfokú bíróság a 2019. március 5-én kelt végzésével a törvényszék döntését helybenhagyta. A másodfokú határozat rögzíti, hogy az elsőfokú bíróság helyesen utalt az Abh1.-re, és helyesen értelmezte annak iránymutatásait.

- [53] 3.2. A továbbiakban az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a visszaható hatály tilalmába ütköznek-e az indítványozó összbüntetési kérelme alapján hozott bírósági határozatok, amelyekben a bíróság az indítványozó összbüntetését olyan büntető anyagi jogi rendelkezésekre alapította, amelyek az összbüntetésbe foglalással érintett ítéletekben szankcionált bűncselekmények elkövetésekor még nem voltak hatályban.
- [54] Ezen vizsgálat eredményeként az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott bírósági határozatok nem állnak összhangban az Abh1., valamint a kifogásolt összbüntetési eljárással párhuzamosan meghozott az Abh2. és Abh3., sem pedig az utóbb elfogadott Abh4. megállapításaival.
- [55] Az indítványozó összbüntetési indítványa alapján eljáró bíróságok ugyanis a kifogásolt határozatok tanúsága szerint nem végezték el a Btk. 2. §-a értelmében annak a vizsgálatát, hogy a bűncselekményt az elkövetése vagy az elbírálása idején hatályban lévő büntetőtörvény szerint kell elbírálni, holott az indítványozó által elkövetett és az alapítételek alapjául szolgáló öt bűncselekmény elkövetési ideje 2013. július 1. előtti. Ezzel szemben az eljáró bíróságok tartalmilag a Btkátm. megsemmisített 3. §-ának megfelelő vizsgálatot folytattak, és annak eredményeként jutottak arra a következtetésre, hogy az indítványozó esetében nincs helye a régi Btk. összbüntetési szabályai alkalmazásának.
- [56] Jelen ügy indítványozóját a szabályok változása azért érinti hátrányosan, mert a Btk. 93. § (4) bekezdése kizárja a többszörös összbüntetésbe foglalás lehetőségét. Ezért az indítványozó összbüntetési kérelmét az eljáró bíróság a Gyulai Törvényszék 13.B.115/2012/17. számú ítéletével kiszabott négy év börtönbüntetés, a Pesti Központi Kerületi Bíróság 16.B.X.34.031/2008/10. számú ítéletével kiszabott egy év hat hónap börtönbüntetés és a Pesti Központi Kerületi Bíróság 22.B.29.066/2008/19. számú ítéletével kiszabott egy év börtönbüntetés összbüntetésbe foglalására vonatkozóan elutasította. Az indítványozónak az így megvalósult joghátrány következtében súlyosabb büntetést kell kiállnia, mintha esetében a régi Btk. rendelkezései alapján sor került volna összbüntetés megállapítására.
- [57] Az Alkotmánybíróság a jelen ügyben is hangsúlyozza, hogy „[a]z alkotmányos büntetőjognak az Alaptörvény rendelkezéseiből fakadó komplex követelményrendszere, a jogállamiság és a jogbiztonság érvényesülésének kritériumai, köztük különösen a visszaható hatály tilalma nem csupán irányt mutatnak, de határokat is szabnak a jogalkotói és a jogalkalmazói tevékenységnek” {16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [74]}.
- [58] A fentieket alapul véve az Alkotmánybíróság a konkrét ügyben megállapította, hogy a megsemmisített jogszabályhely tartalmával egyező bírói gyakorlat alapján hozott, és egyúttal az Alkotmánybíróság – bíróságokra is kötelező – határozataival, az azokból fakadó követelményekkel összhangban nem álló bírósági határozat ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel. Az indítványozó összbüntetési kérelme alapján folyt összbüntetési eljárásban az indítványozóra nézve hátrányos tartalmú, helyzetét elnehezítő szabályok alkalmazására a visszamenőleges hatály tilalmát sértő módon került sor.
- [59] 4. Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy a Fővárosi Ítéletábrla 2.Beüf.10.156/2019/3. számú jogerős végzése ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel, ezért azt – az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette.
- [60] Úgy ítélte meg továbbá az Alkotmánybíróság, hogy a konkrét esetben nem csupán a jogerős, hanem az elsőfokú bírósági határozat megsemmisítésére is szükség van ahhoz, hogy az Alaptörvény rendelkezései maradéktalanul érvényesüljenek, és az indítványozó gyakorolhassa a bírósághoz forduláshoz jogát. Ezért – az Abtv. 43. § (4) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette a Fővárosi Törvényszék 1.Bpk.1286/2018/6. számú ítéletét is.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Márki Zoltán
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Schanda Balázs
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

Dr. Salamon László alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [61] A támadott bírói döntések alaptörvény-ellenességét megállapító határozatot az indokolásban foglaltaktól részben eltérő indokok mellett támogatom.
- [62] Az indítványozó az indítványa kiegészítésének utolsó bekezdésében az Alaptörvény IV. cikkében rögzített személyes szabadsághoz való joga, valamint az ezen cikk (2) bekezdésében a személyes szabadságtól való megfosztás lehetőségének alkotmányossága tekintetében foglalt alkotmányos előírás (garancia) általa hivatkozott sérelme tekintetében előadta, hogy amennyiben az összbüntetésbe foglalás kapcsán az elítélt büntetésének időtartama azon múlik, hogy vele szemben a büntetőeljárást mennyi idő alatt folytatják le, és ügyében mikor (a Btk. hatálybalépése előtt vagy után) születik meg a jogerős döntés, az a B) cikk (1) bekezdésének sérelmén kívül az Alaptörvény említett rendelkezésében rögzített joga [és egyben az emberi méltóság] sérelmét is eredményezi.
- [63] Következésképpen képviselt álláspontom szerint alkotmányjogi panasz alapján eljárva az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-ának megfogalmazásából adódóan csak abban az esetben alapíthat a bírói ítéletet megsemmisítő döntést a B) cikk – alkotmányos alapelveket igen, de az indítványozókat megillető alapvető jogot nem tartalmazó – (1) bekezdésének sérelmére, ha azzal összefüggésben az Alaptörvény valamely, számára ténylegesen jogot biztosító rendelkezésének sérelme is megállapítható. A jelen ügyben az indítványozó fenti érvelésére tekintettel az Alaptörvény IV. cikk sérelmét megállapíthatónak tartom.
- [64] A megsemmisítést tartalmazó, az Alkotmánybíróság idevágó korábbi döntéseivel egyébként egy irányba mutató határozatot ezen okokból kifolyólag tudom magam is támogatni (hasonlóan lásd korábban az Abh1.-hez írt különvéleményemet, Indokolás [83]–[84]).

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Dr. Márki Zoltán alkotmánybíró különvéleménye

- [65] 1. Nem értek egyet a határozat rendelkező részével, a bírói döntések alaptörvény-ellenessége megállapításával és megsemmisítésével. Kisebbségben maradva különvéleményt csatolok a döntéshez [Abtv. 66. § (2) bekezdés].
- [66] Tekintve, hogy az Alkotmánybíróság döntése mindenkire nézve kötelező [Abtv. 39. § (1) bekezdés]; viszont tekintve, hogy az alkotmánybíró független, csak az Alaptörvénynek és törvényeknek van alárendelve (Abtv. 5. §); továbbá tekintve, hogy beosztott bíróként előkészítője voltam annak a törvényjavaslatnak, ami kiiktatta az összbüntetés addigi két fajtájának egyikét, az ún. nem *quasi* halmazati összbüntetést (a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 25. §); valamint tekintve, hogy tagja voltam a Kúria Büntető Jogegységi Tanácsának, amely a 2/2019. számú BJE határozatot hozta, melyet az Abh4. megsemmisített, s jelen döntés az Abh4. érvrendszerét (is) megismétli; s mindezt egybevetve azt tartom követendőnek, ha tisztelettel viseltetve a többségi döntés minden jogi megfontolása iránt, fenntartás nélkül elfogadva következetességét, élek a különvélemény törvény adta jogával, lelkiismeretesen számot adok az ügy lényegét illetően eltérő jogi álláspontom indokairól.
- [67] 1.1. A többségi döntés szerint ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel az eljáró bíróság azon határozata, amelyet korábban alaptörvény-ellenesség okából megsemmisített jogszabályhely tartalmával egyező bírói gyakorlat alapján hozott, s amely egyúttal nem áll összhangban az Alkotmánybíróság – bíróságokra kötelező – határozataival, az azokból fakadó követelményekkel. A támadott határozatok nem állnak összhangban az – e tárgyban hozott – Abh1., Abh2., Abh3., Abh4. megállapításaival; az eljáró bíróság az összbüntetésbe foglalás során nem a Btk. 2. §-a, hanem tartalmilag a Btkátm. megsemmisített 3. §-a szerinti vizsgálat alapján választotta ki az általa alkalmazott büntetőtörvényt.
- [68] 1.2. Álláspontom szerint – eltérően a többségi döntés álláspontjáról – a Btk. 2. §-a szerinti, időbeli hatályra vonatkozó rendelkezés az összbüntetésbe foglalás és az összbüntetésbe foglalással megállapított büntetés érvényessége vonatkozásban közömbös. Másképpen szólva nem tartozik a büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezés hatálya alá az összbüntetésbe foglalás, és az ekként megállapított összbüntetés. Ezért annak elvárását nem lehet(ne) szembe állítani a támadott bírói döntéssel.
- [69] Álláspontom indoka, hogy az összbüntetés, illetve összbüntetésbe foglalás, nem érdemi döntés, nem büntetés-kiszabás, másrészt, ezzel összefüggésben, hogy esetében a Btk. 2. §-a hatálya fogalmilag nem áll fenn; s ehhez képest nem látom igazoltnak a többségi döntés szerinti, alaptörvény-ellenességhez vezető követelményeit.
- [70] 1.3. Az összbüntetés nem feltétlen része a büntetőjogi rendszernek. Van olyan büntetőjogi rendszer, amely nincs tekintettel arra, hogy az elkövető bűncselekményei halmazatot alkotnak és mindegyiket a másiktól függetlenül bírálja el, vagyis mindegyikért önálló büntetés alkalmazását rendeli; s közömbös, hogy egy eljárásban vagy több eljárásban történik az elítélés, azaz bűncselekmények, vagy ítéletek halmazatáról van-e szó.
- [71] Az – utólagos – összbüntetésbe foglalás léte nem önmagában indokolt, hanem az egy eljárásban több bűncselekmény miatt elítélés esetére kialakított halmazati büntetés folytán, illetve nyomán, ám nem szükségszerű következményeként. „Az érintkezési pontok, a hasonlóságok nem annyira e két intézmény lényegéből, inkább megjelenési formáiból fakadnak. Végző soron tehát itt nem lényegi összefüggésekről, hanem formális kapcsolatokról van szó.” „Az összbüntetés intézménye teljesen nélkülözi a minősítési kérdéseket jellemző ismérveket, az összbüntetés intézménye egyszerűen jogtechnikai, büntetés-kiszabási intézmény. Ami közös a halmazati és az összbüntetésben, az a halmozódás ténye: mindegyik intézmény keretében halmozódik valami, valami többszörösen forog fenn. Abban azonban már megint eltérnek egymástól, hogy mi halmozódik, mi »áll halmazatban« egymással: az egyik esetben bűncselekmények, a másik esetben ítéletek.” (Dr. Földvári József: A büntetés tana, Kjk. Bp. 1970. 402–403. oldal)
- [72] Az összbüntetésbe foglalás büntetés-kiszabási intézmény, ám nem büntetés-kiszabás. S bár hagyományosan a Btk. büntetés kiszabására vonatkozó fejezetében szabályozott (illetve ott nyer elhelyezést), viszont kétségtelen nem vonatkoznak rá sem a büntetés-kiszabás célját, sem pedig elveit szabályozó alapvető rendelkezések (ellentétben a halmazati büntetéssel). Lényeges különbség. Egyben pedig alapvető szempontja annak, hogy az összbüntetés jogi természetét illetően miért csupán a büntetés technikai meghatározása, s nem pedig érdemben kiszabása. Megemlítem azt is, hogy összbüntetés esetében – bár összességében nyilván kevesebb, ám az egyes

ítéletekhez képest relatíve több lesz a büntetés – nem elvárás a személyes jelenléte igénylő eljárás, amint valójában a büntetéskiszabási körülményekben beállt változás is közömbös.

- [73] A halmazati büntetés, ami büntetéskiszabás, és az összbüntetés (ami nem az), közötti hasonlóság tehát távolról sem jelent azonosságot, „az érintkezési pontok nem a két intézmény lényegében lévő rokonságból adódnak” (id. uo.).
- [74] 1.4. Az összbüntetés mögött meghúzódó megfontolás változékonysága jól mutatja, hogy olyan kedvezményről van szó, aminek kapcsán mérlegre kerül, hogy a bűn árának, a büntetésnek megfizetése során milyen mérvű „fizetési kedvezmény”, elengedés adható (ártatlanság vélelméről értelemszerűen már nincs szó).
- [75] A kedvezmény indokaként hagyományosan két érv szolgál. Az egyik érv szerint, ha az elítélten két szabadságvesztést egyhuzamban hajtanak végre, akkor ez számára súlyosabb, mint ha a két szabadságvesztés között bizonyos időt szabadlábban tölt, mert a büntetés tartamával arányosan fokozódik az abban rejlő rossz (egyhuzamban töltés hátrányosabb). A másik érv szerint, ha valaki akkor követ el újabb bűncselekményt, miután a korábbi miatt elítélték, súlyosabb elbírálást érdemel, mint aki mindkét bűncselekményt akkor követte el, mikor még egyikért sem ítélték el (egy eljárásban elítélés előnyösebb).
- [76] Kezdetből e két érdeket kombinálták, egészen odáig, hogy az összbüntetésre (tehát a büntetés-csökkentésre) az egyidőben végrehajtásra váró több büntetés már önmagában is alapot adott, elkövetési időtől függetlenül.
- [77] Ezen változtatott a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény, s azóta kizárólag az egy eljárásban elítélés elmaradása jelent olyan esélyvesztést, aminek kiegyenlítését az állam megígéri. Lényeges, hogy ehhez képest is arról van szó, hogy egyrészt az alapügyek mindegyikében a Btk. 2. §-át figyelembe kell venni, másrészt az összbüntetés törvény által biztosított alanyi joga valójában garantált elengedést is biztosít (ami nem ellentételezett, nem magatartásfüggő). Másképpen szólva jelen jogállapotban valójában nem valami tényleges hátrány kiküszöböléséről van szó, hanem egy elméleti esélyegyenlőség biztosítását vállalja az állam (amellett, hogy egyidejűleg az eljárások időszerűségéért is felelős, ami pedig - paradox módon - kontraproduktív hatással van az egy eljárásban elbírálás lehetőségére). Mindezt szem előtt tartva vizsgálható a jogintézmény mibenléte és különösen a visszaható hatályú jogalkalmazás közti viszony konkrét jogviszonyt illetően.
- [78] 2. A büntető törvény időbeli hatályára, ekként az alkalmazandó törvényre vonatkozó Btk. 2. §-a alapján – főszabályként – a bűncselekményt az elkövetése idején hatályban levő törvény szerint kell elbírálni. Ha a cselekmény elbíráláskor hatályban levő új büntetőtörvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új törvényt kell alkalmazni. Két időpontnak van tehát jelentősége, az elkövetéskorinak és az elbíráláskorinak (utóbbi az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésének napja).
- [79] Az enyhébb elbírálás parancsa az elkövetéskori és elbíráláskori büntető jog versengésének kérdésére adott választ igényli. A vegyes alkalmazás, illetve annak kizárása (amint a fogalom is jelzi) jogalkalmazói magatartás kategóriája. A jogalkotónak szabadságában áll, hogy az új törvénnyel (módosítással) egyidejűleg rendezze a régi és új szabályozás találkozását, megállapítva e körben az általa helyesnek tartott, ekként alkalmazandó jogot.
- [80] Akár úgy, hogy magára vállalja vegyített jogállapot létrehozását (valamelyik jogot írja elő általános érvénnyel alkalmazandónak), akár úgy, hogy csupán megerősíti (megismétli) a Btk. 2. § főszabályának megfelelő tételt – ami az elkövetéskori büntetőtörvény alkalmazását jelenti. Utóbbi esetben valójában hallgat (nem szól) a régi és új jog találkozásáról. Ennélfogva annak kérdése a jogalkalmazás kompetenciája, a jogalkotó hallgatása azonban önmagában még nem jelenti, nem indoka annak, hogy a kérdés feltétlen a Btk. 2. §-ra tartozik.
- [81] Ha a törvény maga rendelkezik akként, hogy valamit ebből, valamit abból, akkor e rendelkezés alkalmazása valójában nem vegyes alkalmazás, hiszen van az alkalmazás pillanatában olyan kifejezett törvényi rendelkezés, amit alkalmazni kell (nem kell megtalálni, nem kell választani). A vegyes alkalmazás elvetésének indoka épp az, hogy annak következménye olyan jog, amit soha nem szavazott meg az Országgyűlés, olyan jogállapot, ami soha nem volt, csupán a jogalkalmazó által létrehozott.
- [82] Tehát, amikor a jogalkotó akként rendelkezik, hogy különböző időben hatályos rendelkezések egyidejű alkalmazását írja elő, akkor az nem vegyes alkalmazás, hanem új önálló rendelkezés. Ezt ő megteheti, mert nem alkalmazza, hanem alkotja a jogot.

- [83] 2.1. Ha viszont el kell dönten, hogy melyik jogszabály enyhébb, a cselekményt – gondolatban – a maga teljességében mindkét jogszabály szerint el kell bírálni, és azt kell enyhébbnek elfogadni, amelyiknek alkalmazása az elkövetőre előnyösebb eredménnyel jár. Ennek menete a következők számbavételét jelenti: a cselekmény büntetendősége, illetve annak feltételei, az elkövető büntethetősége, illetve annak feltételei, a kilátásba helyezett büntetés. Ez mind az „elbírálás” szó következménye, illetve jelentősége. Másként szólva, ha nem elbírálásról van szó, akkor nem a Btk. 2. §-áról van szó.
- [84] Alapvető szempont, hogy olyan rendelkezések összevetésének van jelentősége, amelyek alkalmazása, illetve alkalmazhatósága a vádlottra konkretizált (nem absztrakt normakontroll történik); továbbá az összevetés akkor vezet az új (tehát elbíráláskori) törvény alkalmazásához, ha konkrét, s nem csupán feltételezett jogi alapja van enyhébb elbírálásnak
- [85] 2.2. Mindemellett kérdés, hogy olyan eljárásjogi helyzetben, amikor a vádlott vonatkozásában a perbíróság számára egyébként kötött a megváltoztatás lehetősége (így felülbírálat során nincs indoka a minősítés és a szankció megváltoztatásának), valójában felmerül-e a Btk. 2. § további vizsgálatának lehetősége. A Btk. 2. §-a szerinti enyhébb elbírálás iránti törvényi szándék érvényre jutása nem tehető függővé az eljáró bíróság számára adott (rendelkezésre álló) döntési jogkör terjedelmétől. Ez tehát – az alapügy érdemi befejezése, tehát jogerős elbírálás előtt – járható út.
- [86] 2.3. Kétségtelen továbbá, hogy amennyiben az eljáró bíróság számára lezárult az érdemi megváltoztatás lehetősége, az nem jelenti feltétlen, hogy a Btk. 2. §-a is közömbössé vált. A Btk. 2. §-ának ilyen korlátozó rendelkezése nincs, nem is volt. Ilyenkor jelentősége lehet további, ekként a jövőbeni végrehajtás körébe tartozó körülmények mikénti szabályozásának. Ilyen a feltételes szabadságra bocsátás –adott terhelt esetében számításba jöhető – megváltozott szabálya, mely szerint 2/3 büntetés letöltése esetén megnyílik a szabadlábra helyezés lehetősége.
- [87] „Határozott tartamú szabadságvesztés esetében a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének legkorábbi, törvény erejénél fogva kötelező időpontjára vonatkozó rendelkezés a 2012. évi C. törvény (Btk.) 2. § (1)–(2) bekezdése szerinti elbírálás fogalmába tartozik. Megváltozása alapot ad – enyhébb elbírálás címén – a módosító törvény alkalmazására.” [Vö. Kúria 4/2013. (X. 14.) BK vélemény] Ez tehát olyan szempont, ami miatt az új büntetőtörvény alkalmazása enyhébb elbírálást biztosít. Az alapügy érdemi befejezése, tehát jogerős elbírálás előtt.
- [88] Kétségtelen, hogy ez az álláspont elmozdulni látszik a Btk. 2. §-a kapcsán korábban bevett és csupán a bűncselekményt, vagy a büntetést megállapító, s ezeket értelmező rendelkezésekre kiterjedő felfogástól, abba az irányba, amely az enyhébb elbírálás fogalmába mindazt beleérti, ami elítéléshez fűződő – Btk. által szabályozott – következmény és lehetőség (büntetőjogi bánásmód). Hasonlóan az 1994. évi XX. törvénnyel kihirdetett, az elítélt személyek átszállításáról szóló, Strasbourgban, 1983. március 23-án kelt egyezmény 11. cikke szerinti ítéletátalakítási szemponthoz, ami az ún. büntetőjogi helyzetre vonatkozó.
- [89] 2.4. Ugyanakkor az elbírálás hagyományos – bár kétségtelenül nem normatív – fogalmába nem tartozik bele a kizárólag végrehajtáskor, a végrehajtás függvényében felmerülő jogkérdés, illetve arra vonatkozó jog megválasztása. A hivatkozott jogértelmezés következménye pedig odavezet, miszerint valójában a vádlott jövőbeni (végrehajtás során vélelmezett) magatartásától válik függővé a múltbeli magatartásának büntetőjogi értékelése.
- [90] A többségi döntés szerinti, az összbüntetésbe foglalás során a Btk. 2. §-ának vizsgálata iránti elvárás ehhez nagyban hasonló joghelyzethez vezet. Kétségtelen ugyanis, hogy az összbüntetés lehetősége fogalmilag a jogerős ügydöntő határozat után adott. Ehhez képest pedig annak elvárása, miszerint a lehetséges összbüntetési szabályok kiválasztása a Btk. 2. §-a alapján történjen, a Btk. 2. §-ának elkövetéskori és elbíráláskori időpontra vonatkozó, és korlátozott kifejezett, egyértelmű, és világos rendelkezése alapján fogalmilag nem alkalmazható.
- [91] Mindemellett kétségtelen az is, hogy ilyen értelmű alkalmazása a Btk. 2. §-ának valójában különböző időállapotú, egy jogállapotba nem tartozó rendelkezések egymás mellé állítását jelenti. Amit nem tartok helyénvalónak, lényegében az indokolás [81]–[85] bekezdéseiben kifejtettek miatt. Megjegyzem, hogy e tekintetben nem szempont, hogy a Btk. 95. és 96. §-a (egyébként hagyományosan), az általa meghatározott körben az alapítéletek hátrányosabb rendelkezéseit rendeli az összbüntetésbe foglalással megállapított szabadságvesztés kapcsán végrehajtani. Ez ugyanis nem időbeli hatály kérdése, hanem jogalkotói általi szabályozás (vö. Indokolás [81]–[85]).

- [92] Megemlítem végül, hogy annak nem látom aggályát, hogy a visszaható hatályú jog(alkalmazás/alkotás) címén, akár a Btk. 2. § vonatkozásában is olyan – *par excellence* – eljárási szabály, illetve módosítás váljon vizsgálat tárgyává, amelynek folytán, következményeként maga a büntetőeljárás lenne a tényleges büntetőjogi szankció. „A súlyosabb büntető törvény visszaható hatályú tilalma kétségtelenül tipikusan a büntető anyagi jogi szabályokkal összefüggésben megfogalmazott követelmény. Az Alkotmánybíróság azonban foglalkozott már olyan esettel, amikor az alkotmányos büntetőjog e lényegi elemének sérelme a büntetőeljárási szabályok módosításával függött össze.” [35/1999. (XI. 26.) AB határozat] Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy az adott eljárás tárgyát a büntető igény, a főkérdések képezik, a felelősség és a büntetés. Az összbüntetés nem ide tartozik, hanem az állam méltányosságán alapuló, és a büntetés limitálását célzó, s eredményező jogintézmény.
- [93] 3. A kifejtetteken túlmenően kétségtelen az is, hogy az adott jogkérdés – értelemszerűen – a természete (az időbeli hatály) folytán is rendeződik. Addig viszont fennáll az a joghelyzet, miszerint a megsemmisített döntéssel egyező bírói döntések véglegessé válását követően a Be. szerinti rendkívüli jogorvoslatnak nincs helye (lévén az ilyen határozat nem ügydöntő), viszont alkotmányjogi panasznak lehet helye.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Márki Zoltán
alkotmánybíró helyett

- [94] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [95] Nem értek egyet a többségi határozat bírói döntéseket megsemmisítő rendelkezésével, ezért az Abtv. 66. § (2) bekezdésben biztosított jogköröm alapján a következő különvéleményt csatolom a határozathoz.
- [96] A többségi határozat megsemmisítő rendelkezése lényegében az Abh1.-ben foglalt érvelésen alapul. Az Abh1.-hez különvéleményt csatoltam, és az abban foglaltak tartom továbbra is – mind alkotmányjogilag, mind a büntető anyagi jogi dogmatika alapján – a helyes szakmai álláspontnak.
- [97] Mindezekre figyelemmel jelen ügyben is utalni kívánok arra, hogy osztom a többségi határozat azon kiindulási pontját, hogy az ügyben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság – azon belül a jogbiztonság – elvének részét képező visszaható hatály tilalmával kapcsolatban kimunkált alkotmánybírói gyakorlat megfelelő alkalmazására van szükség, így tehát annak van döntő jelentősége, hogy mely időpont (mint tény) bír relevanciával az összbüntetés jogintézményének alkalmazása szempontjából, ugyanis ehhez képest lehet a jogalkotás/jogalkalmazás visszaható hatályú. Álláspontom szerint az alkotmányos probléma kulcskérdésére (azaz az összbüntetés szempontjából releváns tény meghatározására) nem adott helyes választ az Abh1. és így a többségi határozat sem, mert figyelmen kívül marad az említett jogintézmény járulékos és deklaratív jellege. Ahogy ezt a 1012/B/2008. AB határozat is megállapította: „[az] összbüntetésbe foglalás [...] egy járulékos jogintézmény. Ennek lefolytatásakor a bíróság nem kerül abba a helyzetbe, hogy önálló tényállást állapítson meg, bizonyítást folytasson le, felelősséget tisztázzon, önálló büntetést szabjon ki. Csupán arra van joga, hogy – előre meghatározott elvek szerint – a korábbi döntések tartalmát a büntetés mértéke és egyes végrehajtási kérdések tekintetében egységesítsen. Ennek során a már megállapított büntetések össztartamától csak kedvező irányba térhet el. Az anyagi és az eljárási jog rendszerében körülírt szabályokból világosan megállapítható, hogy ez »deklaratív« bírói tevékenység, amelynek során a Btk. általános és különös részében foglalt szabályokat a bírónak következetesen, mérlegelés nélkül érvényesíteni kell.

Mindebből az következik, hogy az összbüntetési eljárás során a bíróság – a jelenlegi szabályok mellett – nem is kerülhet abba a helyzetbe, amikor a *nullum crimen sine lege* és annak társelvi szóba kerülne.

- [98] A járulékos és deklaratív jelleg azt jelenti ugyanis, hogy összbüntetési ítélet meghozatala kizárólag az alapul fekvő ügyekben meghozott (bűnösség megállapítását és szabadságvesztés büntetés, valamint egyéb jogkövetkezmények kiszabását tartalmazó) érdemi és jogerős döntéseket követően történhet meg, amelyben az alapítéletek megváltoztatására sem kerül sor, kizárólag a kiszabott büntetések egységesítése és együttes tartamuk arányosítása történik meg. Másként fogalmazva, az összbüntetés szükségessége legkorábban kizárólag abban az időpontban merül fel, amelyben jogerőre emelkedik a második (egyébként a feltételeknek megfelelő) jogerős ítélet. Mindez tehát azt is jelenti, hogy az összbüntetési szabályok is legkorábban ettől az időponttól alkalmazhatóak.
- [99] Álláspontom szerint ez az időpont bír jelentőséggel a visszaható hatály szempontjából.
- [100] Márpedig a többségi határozatban alaptörvény-ellenesnek tartott bírósági jogalkalmazási gyakorlat nem mond mást, minthogy abban az esetben, ha az összbüntetés szükségessége a Btk. hatályba lépését követően merült fel, akkor a Btk. (új) összbüntetési szabályait kell alkalmazni. Az összbüntetés pedig – ahogy fentebb utaltam rá – nem érinti/érintheti az összbüntetésbe foglalandó büntetőügyek alapjául szolgáló tényeket, körülményeket (még a Btk. hatályba lépését megelőzően jogerőre emelkedett ügyekben sem), ezért a kifogásolt jogértelmezés nem minősül visszaható hatályúnak.
- [101] A fentiekben kifejtettek alapján tehát az Alkotmánybíróságnak a panaszt el kellett volna utasítania.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

- [102] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
alkotmánybíró helyett

- [103] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2021. július 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/949/2019.

